

Priekšlikums Tīkla kodeksa grozījumiem par balansēšanas rezervju izmaksām

2021. gada 21. janvārī AS "Augstsprieguma tīkls" kopā ar Baltijas pārvades sistēmu operatoriem (turpmāk - PSO) publicēja Baltijas frekvences kontroles bloka koncepciju¹, kas paredz kopīga Baltijas balansēšanas rezervju jaudas tirgus izveidi no 2025. gada februāra. Lai nodrošinātu Baltijas frekvences kontroles bloka darbībai nepieciešamo balansēšanas rezervju pieejamību, saskaņā ar Eiropas Komisijas 2017. gada 2. augusta Regulas (ES) 2017/1485 ar ko izveido elektroenerģijas pārvades sistēmas darbības vadlīnijas (turpmāk - SO GL) prasībām Baltijas PSO jānodrošina pietiekama apjoma balansēšanas rezervju pieejamība, t.sk.

- frekvences noturēšanas rezerves (turpmāk – FCR);
- frekvences atjaunošanas rezerves ar automātisku aktivizāciju (turpmāk – aFRR);
- frekvences atjaunošanas rezerves ar manuālu aktivizāciju (turpmāk – mFRR).

Balansēšanas rezervju izmaksu atgūšana caur pārvades tīkla pakalpojuma tarifu vairs nebūs optimāla - ir nepieciešams pāriet uz uzlabotu izmaksu attiecināšanas modeli, kas precīzāk attiecinā izmaksas uz balansēšanas izmaksu izraisītājiem. To var panākt, balansēšanas rezervju uzturēšanas izmaksas attiecinot uz balansēšanas pakalpojuma saņēmējiem proporcionāli to portfeļa un radītā nebalansa apjomam.

Saskaņā ar Komisijas 2017.gada 23.novembra regulas 2017/2195 ar ko izveido elektroenerģijas balansēšanas vadlīnijas (turpmāk – EB GL) 44. panta 3. punktu katrs PSO var izstrādāt priekšlikumu papildu norēķinu mehānismam, kurš ir nodalīts no nebalansa norēķiniem un ar kura palīdzību norēķinās par balansēšanas jaudas iepirkuma izmaksām atbilstīgi šīs sadaļas 5.nodaļai, administratīvajām izmaksām un citām ar balansēšanu saistītajām izmaksām. Papildus norēķinu mehānismu piemēro balansatbildīgajām pusēm (saskaņā ar Latvijas normatīvajos aktos lietoto terminoloģiju - balansēšanas pakalpojuma saņēmējiem). Šādu priekšlikumu apstiprina attiecīgā regulatīvā iestāde (Latvijā - Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija).

Ievērojot minēto, lai šādus norēķinus ieviestu, nepieciešamas izmaiņas Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas 2013.gada 26.jūnija lēmumā Nr.1/4 "Tīkla kodekss elektroenerģijas nozarē" (turpmāk – Tīkla kodekss), ieviešot jaunu norēķinu veidu – balansēšanas jaudas rezervju uzturēšanas maksa.

Kopējās balansēšanas jaudas rezervju izmaksas iedalāmas:

- 1) izmaksās par aFRR rezervju nodrošināšanu, kuru nepieciešamais apjoms saskaņā ar Baltijas PSO atbilstoši SO GL 157. pantam izstrādāto

¹ <https://www.ast.lv/lv/events/atjauninats-baltijas-elektroenerģijas-sistemas-slodzes-un-frekvences-kontroles-koncepcijas>

nepieciešamo frekvences atjaunošanas rezervju apjoma noteikšanas metodiku atkarīgs no nebalansa apjoma energosistēmā.

- 2) izmaksās par FCR un mFRR rezervju nodrošināšanu, kuru nepieciešamais apjoms atkarīgs no ģenerācijas un patēriņa apjoma energosistēmā un lielākā atslēguma incidenta (N-1) apjoma, saskaņā ar SO GL 153. panta prasībām un saskaņā ar Baltijas PSO atbilstoši SO GL 157. pantam izstrādāto nepieciešamo frekvences atjaunošanas rezervju apjoma noteikšanas metodiku.

Dažāda veida balansēšanas jaudas rezervju izmaksas var attiecināt uz balansēšanas pakalpojumu saņēmējiem atbilstoši to nebalansa apjomam vai ģenerācijas un patēriņa apjomam. Turklāt jāņem vērā, ka balansēšanas jaudas rezervju izmaksu attiecināšanu uz balansēšanas pakalpojuma saņēmējiem PSO ir tiesīgs noteikt tikai uz visu balansēšanas pakalpojuma saņēmēja portfeli un/vai nebalansu kā kopumu, nenodot, to, vai izmaksas attiecināmas, ņemot vērā tikai ģenerācijas vai patēriņa apjomu. Šāds ierobežojums izriet no EB GL 44. panta 3. punkta, kas definē PSO priekšlikuma tvērumu un neparedz PSO tiesības norēķinus noteikt tādus, kas jebkāda veidā sniegtu norādi vai pamatojumu balansēšanas pakalpojuma saņēmējam balansēšanas jaudas rezervju uzturēšanas maksu tālāk novirzīt tikai tā portfelī esošajiem elektroenerģijas lietotājiem vai ražotājiem.

Atkarībā no izmaksu attiecināšanas pieejas var tikt radīta atšķirīga finansiālā ietekme uz balansēšanas pakalpojuma saņēmējiem ar atšķirīgiem portfeliem. Lai nodrošinātu iespējami līdzsvarotāku izmaksu attiecināšanas finansiālo ietekmi uz visiem balansēšanas pakalpojuma saņēmējiem, Tīkla kodeksa grozījumu projektā paredzēts 50% no balansēšanas rezervju izmaksām attiecināt proporcionāli nebalansa apjomam un 50% - proporcionāli balansēšanas pakalpojuma saņēmēja portfela (ģenerācijas un patēriņa) apjomam.

Rezervju izmaksu komponentes prognoze

Balansēšanas rezervju uzturēšanas izmaksas būs atkarīgas no tirgus dalībnieku piedāvājumiem izolēs. Ņemot vērā citu valstu (t.sk. Austrija, Čehija, Vācija, Somija, Zviedrija, Beļģija) rezervju uzturēšanas statistisko tirgus cenu diapazonu un izmantojot 2023. gada statistiskos Latvijas balansēšanas pakalpojumu saņēmēju portfela un nebalansa enerģijas apjomus, prognozējams, ka 2025. gadā vidēju jaudas rezervju izmaksu scenārijā rezervju izmaksu komponentes prognoze ir sekojoša:

- 1) Nebalansa komponente: 42.07 EUR/MWh
- 2) Portfela apjoma komponente: 1.57 EUR/MWh

Šī prognoze ir indikatīva nesaistoša prognoze. Faktiskā komponentes vērtība mainīsies atkarībā no tirgus dalībnieku piedāvājumiem izolēs, kā arī atkarībā no ģenerācijas, patēriņa un nebalansa apjomu izmaiņām.

Tā kā balansēšanas jaudas rezervju uzturēšanas maksas ieviešana elektroenerģijas tirgotājiem var radīt nepieciešamību pārskatīt noslēgto elektroenerģijas tirdzniecības līgumu nosacījumus, šādu līgumu nosacījumu pārskatīšanu var vienkāršot un veicināt atbilstoši speciāli grozījumi Elektroenerģijas tirgus likumā. Ievērojot minēto, kā arī nepieciešamību sniegt iespēju balansēšanas

pakalpojuma saņēmējiem pienācīgi sagatavoties sagaidāmajām izmaiņām, balansēšanas jaudas rezervju uzturēšanas maksas ieviešanai nosakāms pārejas periods, t.i. PSO uzsāks balansēšanas jaudas rezervju uzturēšanas maksas piemērošanu, sākot ar 2025.gada 1.jūliju.

Saskaņā ar EB GL 44. panta 3. punktu katrs pārvades sistēmas operators var izstrādāt priekšlikumu papildu norēķinu mehānismam ar balansēšanas procesa nodrošināšanai saistīto administratīvo izmaksu segšanai. Ņemot vērā pieaugošās administratīvās izmaksas un ievērojot minēto, Tīkla kodeksa grozījumu projektā paredzēts, ka administrēšanas maksā ietver arī jaudas rezervju nodrošināšanas administratīvās izmaksas. Šīs izmaksas veidotu PSO attiecināmās personāla un informācijas sistēmu izmaksas, kā arī PSO elektroenerģijas uzkrātuvju fiksētās uzturēšanas izmaksas, t.i. tās PSO uzkrātuvju uzturēšanas izmaksas, kuras nemainās atkarībā no uzkrātuvju izmantošanas. PSO uzkrātuves pēc tās nodošanas ekspluatācijā tiks izmantotas, lai nodrošinātu daļu no nepieciešamajām balansēšanas jaudas rezervēm, tādējādi samazinot Latvijas balansēšanas pakalpojuma sniedzējiem attiecināmo balansēšanas jaudas rezervju nodrošināšanas izmaksu daļu. Tās uzkrātuvju uzturēšanas izmaksas, kas mainīsies atkarībā to izmantošanas jaudas tirgū, administrēšanas maksā iekļautas netiks. Detalizēts PSO pastāvīgo izmaksu komponentes aprēķins tiks iekļauts PSO izstrādātajos uzkrātuvju ekspluatācijas noteikumos, kas izstrādāti saskaņā ar Elektroenerģijas tirgus likuma Pārejas noteikumu 103. punktu.

Papildus, ņemot vērā balansēšanas jaudas rezervju nodrošināšanas izmaksu apmēru, ir pamats Tīkla kodeksā ietverto regulējumu par saistību izpildes nodrošinājumu nebalansa norēķinos attiecināt arī uz maksājumiem par balansēšanas jaudas rezervju uzturēšanas maksu.

Pamatojoties uz iepriekš minēto un EB GL 44. panta 3. punktu, PSO izstrādājis Tīkla kodeksa grozījumu projektu tālāk norādītajā redakcijā un lūdz elektroenerģijas tirgus dalībniekiem sniegt viedokli par to.

1. Izdarīt Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas 2013.gada 26.jūnijā lēmumā Nr.1/4 "Tīkla kodekss" (Latvijas Vēstnesis, 2013, 126.nr. (4932)) šādus grozījumus:

1.1. izteikt šā tīkla kodeksa 90.²⁵ punktu šādā redakcijā:

"90.²⁵ Pārvades sistēmas operators administrē balansēšanas regulēšanas pakalpojumu tirgu, kā arī nebalansa norēķinus. Par procesu administrēšanu balansēšanas pakalpojumu saņēmējs maksā pārvades sistēmas operatoram administrēšanas maksu, kura sastāv no pārvades sistēmas operatora ar balansēšanas regulēšanas pakalpojumu tirgus administrēšanu un nebalansa norēķinu veikšanu saistītajām personāla un informācijas sistēmu izmaksām, kā arī AST pārvaldīto elektroenerģijas uzkrātuvju pastāvīgajām (fiksētajām) uzturēšanas izmaksām. Administrēšanas maksu un metodiku tās noteikšanai un balansēšanas pakalpojumu saņēmēja maksājumu aprēķinam pārvades sistēmas operators publicē savā tīmekļvietnē. Nebalansa norēķinu administrēšanas maksu pārvades sistēmas operators publicē savā tīmekļvietnē.";

1.2. izteikt šā kodeksa "90.²⁶ punktu šādā redakcijā:

"90.²⁶ Pārvades sistēmas operators, lai nodrošinātu maksājumus par balansēšanas pakalpojumu, balansēšanas jaudas rezervju uzturēšanu un administrēšanu, pieprasa balansēšanas pakalpojuma saņēmējam nodrošināt savas līgumsaistības."

1.3. papildināt ar 4.¹ nodaļu šādā redakcijā:

4.14. Balansēšanas jaudas rezervju uzturēšanas maksa

90.⁴⁰ Ar balansēšanas jaudas rezervju uzturēšanas maksu balansēšanas pakalpojuma saņēmējs sedz pārvades sistēmas operatora radušās izmaksas par balansēšanas jaudas rezervju uzturēšanu, kas iepirkta saskaņā ar Baltijas balansēšanas jaudas tirgus noteikumiem, kas izstrādāti atbilstoši Regulas 2195/2017 33. panta 1. punktam un 38. panta 1. punktam, un ar balansēšanas administrēšanu saistītās izmaksas.

90.⁴¹ Balansēšanas jaudas rezervju uzturēšanas maksu norēķinu periodā pārvades sistēmas operators aprēķina atbilstoši proporcionāli iepriekšējā norēķinu perioda absolūtajam sistēmā faktiski ievadītajam un no tās patērētajam elektroenerģijas daudzumam nebalansa apgabalā un balansēšanas pakalpojuma sniedzēja iepriekšējā norēķinu perioda radītajam absolūtajam nebalansam:

$$M_{R,n} = E_{fT,n} * C_{RT1} + E_{imT,n} * C_{RT2}$$

$M_{R,n}$ – balansēšanas jaudas rezervju uzturēšanas maksa balansēšanas pakalpojuma saņēmējam norēķinu periodā (EUR);

n – konkrētais balansēšanas pakalpojuma saņēmējs;

T – rezervju uzturēšanas periods, kas vienāds ar norēķinu periodu;

$E_{fT,n}$ – noteikta balansēšanas pakalpojuma saņēmēja n tā nebalansa apgabalā absolūtais sistēmā faktiski ievadītais un no tās patērētais elektroenerģijas daudzums, norēķinu periodā T (MWh);

$E_{imT,n}$ – balansēšanas pakalpojuma saņēmēja absolūtais nebalanss norēķinu periodā T (MWh);

C_{RT1} – uz balansēšanas pakalpojuma saņēmēja nebalansa apgabalā sistēmā faktiski ievadītā un no tās patērētā elektroenerģijas daudzumu attiecināmā rezervju uzturēšanas cena norēķinu periodā T (EUR/MWh)

C_{RT2} – uz balansēšanas pakalpojuma saņēmēja absolūto nebalansu attiecināmā rezervju uzturēšanas cena rezervju norēķinu periodā T (EUR/MWh)

90.⁴² Rezervju uzturēšanas cenu norēķinu periodā T aprēķina šādi:

$$C_{RT1} = \frac{M_{RT}}{2 * E_{fT,n}}$$

$$C_{RT2} = \frac{M_{RT}}{2 * E_{imT}}$$

M_{RT} – balansēšanas jaudas rezervju uzturēšanas kopējās izmaksas norēķinu periodā T (EUR);

$E_{fT,n}$ – visu balansēšanas pakalpojuma saņēmēju sistēmā faktiski ievadītās un no tās patērētās elektroenerģijas absolūtais apjoms, kas noteikts atbilstoši 90.²⁰ punktā sniegtajai informācijai, norēķinu periodā T (MWh).

E_{imT} – visu balansēšanas pakalpojuma saņēmēju absolūtais nebalanss norēķinu periodā T (MWh).

90.⁴³ Aprēķinātās rezervju uzturēšanas cenas norēķinu periodam pārvades sistēmas operators ne vēlāk kā nākamā mēneša piecpadsmitajā datumā publicē savā tīmekļvietnē vai norāda tīmekļvietni, kur informācija pieejama.

2. Lēmums stājas spēkā 2025.gada 1.jūlijā.